

УДК 342.56

DOI: 10.31733/15-03-2024/1/157-156

Денис МОІСЕСЬКО

доцент кафедри

цивільно-правових дисциплін

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук

ДОСТУП ДО ПРАВОСУДДЯ ВПО : ПРОБЛЕМНЕ ПИТАННЯ

З початку бойових дій на території України у 2014 р. і особливо з моменту повномасштабного вторгнення РФ в лексикон громадян та зокрема юристів щільно ввійшло таке поняття, як «внутрішньо переміщена особа» (далі – ВПО). Його визначення міститься у ст. 1 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб».

ВПО стикаються з безліччю труднощів, починаючи зі втрати домівки, майна, звичного для себе середовища та роботи і закінчуючи певними проблемами у доступі до правосуддя.

Цивільний процесуальний кодекс України, попри те, що в країні вже понад два роки триває повномасштабна війна, не містить жодних особливостей щодо здійснення правосуддя під час війни, зокрема щодо підсудності справ за участю ВПО. Через це непоодинокими є випадки, коли суди відмовляли ВПО у розгляді поданих заяв/позовів за їх фактичним місцеперебуванням. Типовими в цьому питанні є ухвали Ірпінського міського суду Київської області від 07 жовтня 2022 р. у справі № 367/3720/22 та Ленінського районного суду м. Запоріжжя від 12 вересня 2023 р. у справі № 334/7727/23 [1; 2]. Позиція судів ґрунтується на тому, що довідка про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи не є документом, який підтверджує зареєстроване місце проживання/перебування заявника за певною адресою, оскільки підтверджує лише факт внутрішнього переміщення особи та взяття її на облік.

Наприкінці 2023 р. суддею Верховного Суду Н. Сакарою було сформульовано роз'яснення, відповідно до якого з позовами до судів за місцем фактичного проживання/перебування можуть звертатися особи, які залишили або покинули своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації та стали на облік як ВПО. В свою чергу, особи, які не стали на облік як ВПО, мають звертатись з позовами до судів, на яких була визначена територіальна підсудність судів, що залишаються в зоні бойових дій чи в окупації. Виняток – встановлення фактів народження, смерті, які відбулись на тимчасово окупованій території. Такі заяви подаються у будь-який місцевий суд загальної юрисдикції на території України [3].

Однак, при всій повазі до авторитету цієї судді та вченої, роз'яснення, сформульоване у формі доповіді, не є нормативним актом. Тому наявність такого роз'яснення зменшує, але не робить неможливим порушення права ВПО на доступ до суду, гарантоване ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Як приклад, що підтверджує це твердження, наведемо ухвалу Київського районного суду м. Харкова від 15 лютого 2024 р. у справі № 953/1086/24 [4].

У контексті зазначеної ситуації, враховуючи тривалість збройного конфлікту та, на жаль, відсутність гарантій повторення його в майбутньому, є сенс розробити та прийняти окремий нормативний акт або розділи процесуальних кодексів, де містили б особливості здійснення правосуддя в умовах воєнного або надзвичайного стану.

1. Ухвала Ірпінського міського суду Київської області у справі № 367/3720/22 від 07 жовтня 2022 р. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106802121>.

2. Ухвала Ленінського районного суду м. Запоріжжя у справі № 334/7727/23 від 12 вересня 2023 р. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113620669>.

3. Судді ВС проаналізували актуальні питання з розгляду справ про захист прав громадян в умовах воєнного стану. *Верховний суд*. URL : <https://supreme.court.gov.ua/supreme/president/news/1526925/#~:text=Зазначила%2C%20що%20з%20позовами%20до,стали%20на%20облік%20як%20ВПО.>

4. Ухвала Київського районного суду м. Харкова у справі № 953/1086/24 від 15 лютого 2024 р. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117005688>.